ज्वरापहम् । मुखशोषश्रमश्वासतृष्णामदविनाशनम् । नेत्रामयहरं वृष्यं बल्यं कण्डूव्रणं हरेत् । कृमीन्द्रलुप्तकुष्ठानि रक्ता च धवलाऽपि च" भावप्र० तद्गुणा उक्ताः । सितगुञ्जा चाभिचारकर्म्मभेदे विहिता । "जपित्वा सितगुञ्जानां कुड़वं कुलिकोदये" शा० ति० नवदुर्गामन्त्राभिचारे । तत्र स्मार्त्तवैदिकपौराणिककृत्येषु त्रियवमिता गुञ्जा वैद्यके तु चतुर्यवमितेति भेदः। कर्षशब्दे १७७४पृ०दृश्यम् । "सहसि प्लवगैरुपासितं न हि गुञ्जाफलमेति सोष्मताम्" माघः । "अन्तर्विषमयाह्येता बहिश्चैव मनोरमाः गुञ्जाफलसमाकाराः स्वभावादेव योषितः" पञ्चत० । "तेनेयं मधुगन्धलुब्धमनसा गुञ्जालता सेव्यते" भ्रमरा० । कर्त्तरि अच् । ४पटहे । भावे अ । ५कलध्वनौ मेदि० ६चर्च्चायां त्रिका० । आधारे अ । ७मदिरागृहे शब्दरत्ना० । तत्र सुरासवगन्धेन भ्रमरगुञ्जाबाहुल्यात् तथात्वम् ।

गुञ्जिका स्त्री गुञ्जा+संज्ञायां कन् । त्रियवपरिमाणे शब्दच० ।

गुटिका स्त्री वट्येव स्वार्थे क पृषो० । वटिकायाम् वर्त्तुलाकारे पदार्थे । "समुद्रे गुटिकापातः" ज्यो० । "गुटिकापातादिना व्यञ्जनं वा विभागः" दायभागः । "निर्द्धौतहारगुटिकाविशदं हिमाम्भः" रघुः । कबभावे ङीप् गुटीत्यपि तत्रार्थे ।

गुटिकाञ्जन न० "गैरिकं सैन्धवं कृष्णां नागरञ्च यथोत्तरम् । द्विगुणं पिष्टमद्भिस्तु गुटिकाञ्जनमिष्यते" सुश्रुतोक्ते १अञ्जनभेदे । गुटिका वटिका तथाभूतमञ्जनमित्यर्थः । "अञ्जनं क्रियते येन तद्द्रव्यमञ्जनं मतम् । रसो वटी तथा चूर्णमिति त्रिविधमञ्जनम्" भावप्र० । सुश्रुतेऽपि "वटिकारसचूर्णानि त्रिविधान्यञ्जनानि च" ।

गुठ वेष्टने चुरा० उभ० इदित् सक० सेट् । गुण्ठयति-ते अजुगुण्ठत्-त । गुण्ठितः गुण्ठनम् । "प्रतिपद्य पदा सूनुर्धरणीरेणुगुण्ठितः" भा०आ० ७४ अ० । "अग्निहोत्रं त्रयोवेदास्त्रिदण्डं भस्मगुण्ठनम् । बुद्धिपौरुषहीनानां जीविकेति बृहस्पतिः" सर्वद० । अव+समन्तात्वेष्टने । "रजनीतिमिरावगुण्ठिते पुरमार्गे" कुमा० ।

गुड़ वेष्टने रक्षणे चूर्णने च चुरा० उभ० इदित् सक० सेट् । गुण्डयति-ते अजुगुण्डत्-त । गुण्डः गुण्डिता । गुण्डनं गुण्डा । [अगुडीत् । जुगोड ।

गुड़ रक्षणे व्याघाते च तुदा० कटा० पर०सक०सेट् । गुडति ।

गुड़ पु० गु-ड कित् । १इक्षुविकारे इक्षुशब्दे ९०९ पृ० विवृतिः । "ऐक्षवं गुडवर्जितम्" ति०त० । गुडेन निर्वृत्तादि गुड+अश्मा०र । गुडर गुडनिर्वृत्ते त्रि० । गुडाय साधु गुडा० ठञ् । गौडिक गुडसाधने इक्षौ । भक्ष्येण मिश्रणे स० गुडधाना गुडौदन गुडमिश्रितधानादौ । "सिता चतुर्गुणा देया वटीषु द्विगुणो गुडः" वैद्यकम् । २गोले वर्त्तुलाकारपदार्थे "प्रादुरासन् महीपाल ! कार्ष्णायसमया गुड़ाः" भा० द्रो० २००अ० ३हस्तिसन्नाहे मेदि० । ४ग्रासे हेमच० । ५कार्पास्यां स्त्री राजनि० । ६स्नुहीवृक्षे स्त्री गुडाप्रायाः केशा यस्य । गुडाकेशः अर्ज्जुनः । उज्ज्वलद० ।

गुडक त्रि० गुडेन पक्वः या० कन् । १गुडपक्वे औषधादौ गुड़+स्वार्थे क । २गोलाकारे पदार्थे । "सभुगुण्ड्यश्मगुडकाः" भा०व० १५अ० । अश्मगुडकाः वर्त्तुलीकृताः पाषाणाः" नील० । "नीतौ च तद्युक्तात्" पा० परम्परया अनुकम्पायाम् कन् । अनुकल्प्यपुत्रादौ दीयमाने ३गुडद्रव्ये च । हन्त ते धानकाः गुडका एहकि" सि०कौ० ।

गुडकरी स्त्री रागिणीभेदे हलायु० ।

गुडकुष्माण्डक न० चक्रदत्तोक्ते औषधभेदे यथा ।

"कुष्माण्डस्य पलशतं सुखिन्नं निष्फुलीकृतम् । प्रस्थं घृतस्य तैलस्य तस्मिंस्तप्ते प्रदापयेत् । त्वक्पत्रधन्याकव्योषजीरकैलाद्वयानलम् । ग्रन्थिकं चव्यमानङ्गपिप्पलीविश्वभेषजम् । शृङ्गाटकं कशेरुञ्च प्रलम्बं तालमन्तकम् । चूर्णीकृतं पलांशञ्च गुडस्य च तुलां पकेत् । शीतीभूते पलान्यष्टौ मधुनः संप्रदापयेत् । कफपित्तानिलहरं मन्दाग्नीनाञ्च शस्यते । कृशानां बृंहणं श्रेष्ठं वाजीकरणमुत्तमम् । प्रमदासु प्रसक्तान ये च स्युः क्षीणरेतसः । क्षयेण च गृहीतानां परमेतद् भिषग्जितम् । कासं श्वासं ज्वरं हिक्कां हन्ति छर्दिमरोचम् । गुड़कुष्माण्डकं ख्यातमश्विभ्यां समुदाहृतम् । खण्डकुष्माण्डवत् पात्रं स्विन्नकुष्माण्डकद्रवः ।"

गुडची स्त्री गुडेन चीयते ची-ड गौ०ङीष् । गुडूच्याम् भरतः

गुडतृण न० गुडसाधनं तत्प्रधानं वा तृणम् शा०त० । १इक्षौ राजनि० पृषो० । गुडत्रिणमप्यत्र शब्दरत्ना० ।

गुडत्वच् स्त्री गुड इव मधुरा त्वग् यस्याः । (दारचिनि) ख्याते पदार्थे शब्दरत्ना० । "त्वक् स्वाद्वी । गुडत्वक् स्यात् तथा दारुसिता मता । उक्ता दारुसिता स्वाद्वी तिक्ता